

О.Р. Проців

**РОЛЬ ГАЛИЦЬКОГО ТОВАРИСТВА ОХОРОНИ ТВАРИН У МЕЖАХ ЗДІЙСНЕННЯ
ДЕРЖАВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СФЕРИ РОЗВИТКУ МИСЛИВСТВА ТА
РИБАЛЬСТВА ГАЛИЧИНИ КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ.**

Проілюстровано діяльність Галицького товариства охорони тварин в частині лобювання законодавчого забезпечення та правозастосування щодо недопущення жорстокого поводження з тваринами. Виявлено вплив товариства та його окремих членів на ухвалення нормативно-правової бази та практику правозастосування органами державної влади та місцевого самоврядування Галичини в частині гуманного поводження з тваринами у галузі мисливського та рибальського господарства. Висвітлено еволюцію нормативно-правового забезпечення Австрійської імперії та Галичини в частині гуманного відношення до дичини та риби. Проаналізовано особливості діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування Галичини та країн Європи в частині правозастосування в організації гуманного поводження з тваринами у мисливському та рибальському господарствах. Проаналізовано особливості організаційної, господарської, видавничої діяльності товариства та його співпраці з аналогічними товариствами Австрійської імперії та Європи, а також органами державної влади та органами місцевого самоврядування з метою виконання статутних вимог товариства.

У праці здійснено аналіз статуту товариства, діючих нормативно-правових актів Галичини, магістрату міста Львова, Австро-Угорської імперії щодо гуманного відношення до тварин. Досліджено методи та форми впливу товариства на реалізацію статутних вимог. Визначено розвиток державного регулювання гуманного відношення до дичини у Галичині ХІХ ст.

Встановлено, що з метою реалізації своїх статутних вимог товариство широко застосувало вплив на органи влади через подання звернень. Щоб посилити цей вплив, найрезонансніші – публікували у часописі товариства. Зокрема, у період з 1885 по 1886 рік товариство направило владі 140 звернень, у 1883 році – 57, у 1889 р. – 63.

Ключові слова: гуманізм, Австро-Угорська імперія, ставлення до тварин, мисливодство.

Постановка проблеми. На цей час в Україні не врегульовані дієві механізми щодо гуманного відношення суспільства до дичини при її добуванні та реалізації. Висвітлення цієї теми дасть змогу широко проаналізувати всі сторони організації суспільства у Галичині у контексті гуманного ставлення до тварин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ця проблематика знайшла своє відображення у періодичній пресі Австро-Угорської імперії, а саме: у журналах «Miesięcznik» («Місячник») Галицького товариства охорони тварин, «Łowiec» («Мисливець»), що виходив у Львові, «Łowiec Polski» («Мисливець польський»), що виходив у Варшаві, «Opiekun zwierząt» («Опікун тварин») та у шематизмах, статутах громадських організацій, тогочасних законах.

Метою статті є опис та аналіз стану політичних процесів, законодавчого забезпечення, організації громадськості у Галичині кінця XIX – початку XX ст. у гуманітарній площині мисливства.

Виклад основного матеріалу. З розвитком людської цивілізації більшого значення набувають гуманітарні аспекти ставлення до живої природи, зокрема і до тварин. Для впровадження гуманітарних ідей на практиці – недопущення жорстокого ставлення до тварин – організуються товариства.

У Галичині завдяки ініціативі священика і професора германістики Львівського університету Євгена Яноти було організоване Галицьке товариство охорони тварин. У перший рік свого існування – після реєстрації, кількість членів товариства становила 254 особи¹. Товариство було зареєстровано рескриптом намісника Галичини від 12 лютого 1876 року № 5832. Друкованим органом товариства був журнал «Місячник»². Він став першим природоохоронним часописом у Галичині, який виходив до 1915 рр.³ У 1886 році тираж часопису становив 1020 екземплярів.

Лише через 3 роки після організації у Львові Галицького товариства охорони тварин на підставі рескрипту Галицького намісництва від 13 січня 1879 року L. 1158 у Кракові організовано Краківське товариство охорони тварин⁴. Офіс товариства знаходився на вул. Вельополе, 89. На початку було лише 36 членів, першим керівником товариства став Йозеф Мохнацькі, заступником – Хуго Йон, секретарем – Броніслав Густавич⁵. Фактично відразу після реєстрації товариства було організовано випуск часопису «Опікун тварин» (*Opiekun zwierząt*).⁶

Головною ціллю Галицького товариства охорони тварин відповідно до затвердженого статуту була охорона від переслідування і винищення всіх видів тварин, утримання і розмноження яких має господарське, лісове, наукове та інші значення, запобігання будь-якій жорстокості при утриманні тварин взагалі, а особливо тих тварин, яких людина використовує для своїх потреб. Слід було також запобігати будь-яким подразненням, каліченням, негуманному відношенню при забитті тварин.

Для досягнення цілі товариство поставило собі завдання – пробудити у суспільстві співпереживання до живої природи, раціональне втручання у природу і поширення розумного співіснування людини і тварини, а особливо поширювати роботу серед нижчих суспільних соціальних груп для дотримання норм поведінки з тваринами. Засобами для досягнення мети були: власний добрий приклад членів товариства; нагадування, осуд винуватця; поширення закону і повага до нього; підтримка влади і її службовців, яким довірено наглядати за виконанням законодавства, що

¹ *Miesięcznik galicyjskiego Towarzystwa Ochrony Zwierząt*. Lwów, 1897. S. 57.

² *Szematyzm królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim księstwem Krakowskiem na rok 1892*. Lwów, S. 657.

³ Вей О. "Miesięcznik Galicyjskiego Towarzystwa Ochrony Zwierząt" (Львів, 1876—1915 рр.) як джерело до історії виникнення і розвитку природоохоронного руху в Галичині / О. Вей // Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства. - 2014. - Вип. 4. - С. 181-190.

⁴ Проців О.Р. Роль Краківського товариства охорони тварин у межах здійснення державно-правового забезпечення сфери розвитку мисливства та рибальства Галичини кінця XIX ст. // Вісник НУЦЗУ (Серія «Державне управління»). – 2017. – Вип. 1. (6). – С. 49-59.

⁵ *Czynności towarzystwa. Opiekun zwierząt*. Lwów, 1887. S. 9.

⁶ *Odezwa. Opiekun zwierząt*. Warszawa, 1887. S. 20.

забороняє знущатись над тваринами; випуск і розповсюдження преси, яка підтримує цілі товариства; розповсюдження природничих знань; стимулювання підтримки цілей товариства фінансовими й матеріальними засобами.

Відповідно до статуту член товариства повинен був дотримуватись громадянських обов'язків і мати добру репутацію. Рішення про прийняття у товариство вирішувалось його керівництвом після отримання усного або письмового звернення. Кожен член отримував відповідне членське посвідчення, мав право вийти із членів товариства після письмового або усного звернення до керівника товариства. У випадку недотримання статуту або, якщо своїми діями член товариства його зганьбив, то такого виключали з товариства. Офіс товариства був розташований у Львові. У повітах можна було утворювати філії товариства. Для підтвердження підписів відповідно до статуту передбачалось виготовлення печатки «Галицьке товариство охорони тварин», написане польською та українською (русинською) мовами.

Члени товариства мали право брати участь у зборах товариства: виступати, голосувати, отримувати безплатно журнали, які видає товариство. Члени товариства, які не проживали у Львові, мали право направляти свої звернення та побажання, які стосуються справ товариства. Не допускались у лоні товариства дебати на політичні та церковно-релігійні теми.

На членів товариства покладался обов'язок підтримувати цілі товариства, викладені у статуті, сплачувати річні членські внески у сумі 1 злотий. У випадку несплати членських внесків з товариства виганяли, а попередньо сплачені членські внески не повертали.

Управління товариством здійснювало керівництво, яке складалось з керівника, заступника, секретаря. Секретар товариства одночасно був скарбником (касиром) товариства. Щороку керівник товариства зобов'язаний був скликати загальні збори. Щоб рішення зборів набрали силу, необхідна була присутність половини членів товариства. Філії товариства для участі у зборах направляли своїх представників. Рішення ухвалювали простою більшістю голосів присутніх осіб. У випадку, коли член товариства не мав змоги бути присутнім, він свій голос мав право передати іншому члену, який брав участь у засіданні. Для закриття товариства потрібне було рішення, за яке проголосувало дві третіх членів товариства⁷.

На 36-х загальних зборах товариства у 1911 році відзначалось, що товариство з метою залучення молоді співпрацює з шкільною радою міста Львова, а з педагогічним товариством – з метою утворення природничих гуртків.

Лише за 1911 рік Галицьке товариство охорони тварин припинило 800 випадків жорстокого поводження. На свою діяльність товариство отримало від держави субвенцій на 200 крон. У 1911 році доходи та видатки товариства склали 1767 крон⁸.

Діяльність Галицького товариства охорони тварин поширювало свою співпрацю з іншими товариствами. Зокрема, у 1912 році товариство уклало угоду з Галицьким мисливським товариством,

⁷ Ustawa galicyjskiego towarzystwa ochrony zwierząt. Lwów, 1876. 6 s.

⁸ Walne zgromadzenie G.T.O.Z. odbyło się w ratuszu 5. maja 1912. Miesięcznik galicyjskiego Towarzystwa Ochrony Zwierząt. Lwów, 1912. S. 36-40.

згідно якої кожен член мисливського товариства залишився записаним до Галицького товариства охорони тварин. Відзначалось, що мета двох товариств є подібною, тому для ефективної реалізації поставлених завдань доцільною є й співпраця, зокрема у сфері охорони пернатої дичини та контролю за продажем на ринках дичини, в боротьбі з браконьєрством та захворюванням тварин на сказ.

Вказувалось, що мисливське товариство завдяки тому своїм багатим членам диспонує великими грошима, тому й результативно охороняє популяцію дичини шляхом боротьби з браконьєрством, слідкує за дотриманням термінів полювання, регулює чисельність бродячих тварин та хижаків. З метою тіснішої співпраці було вирішено видати ловецькому товариству декілька сотень посвідчень мисливця Галицького товариства охорони тварин. Слід відмітити, що Галицьке товариство охорони тварин тісно співпрацювало також з Львівським мисливським товариством імені Святого Губерта. Так, у статті «З-під знаку Святого Губерта» (1914 р.) відзначалось, що голова товариства Северин Крогульський багато уваги приділяв охороні мисливських тварин, за що йому висловили подяку⁹.

Також Галицьке товариство охорони тварин тісно співпрацювало з Галицьким мисливським товариством, так як ці два братні товариства мали багато спільного, а головним чином, співпрацювали у сфері подолання недозволеної торгівлі дичиною під час охоронного часу, браконьєрства, боротьби зі сказом¹⁰.

Товариство вживало низку заходів з пропаганди культури гуманного ставлення до тварин. У своєму зверненні (1909 р.) до суспільства товариство декларувало, що через брак цивілізації і моралі серед широких мас населення Галичини на низькому рівні залишається як економічний, так і етичний та гуманітарний розвиток суспільства.

Також відзначалось, що різні мисливські законодавства Європи не сприяють збільшення популяції птахів. На їхню думку, вирішення цього питання можливе шляхом добування пернатих виключно за допомогою вогнепальної зброї і у невеликій кількості¹¹. Товариство підтримало ініціативу Галицького мисливського товариства щодо організації фауністичних резерватів¹². Для врегулювання термінів полювання, починаючи з 1910 року, «Місячник» публікує мисливський календар, в якому зазначено, на яку дичину дозволено полювати і яку можна продавати¹³. Там же популяризували полювання та рибалку у селі Микуличин¹⁴. У свою чергу Галицьке мисливське товариство звернулось до свої членів з пропозицією вступити до Галицького товариства охорони тварин. Річний членський внесок складав 2,40 крони, але сплативши членські внески, член товариства отримував ще й часопис «Місячник»¹⁵.

⁹ Z pod „Znaku św. Huberta”. Miesięcznik galicyjskiego Towarzystwa Ochrony Zwierząt. Lwów, 1914. S. 25-26.

¹⁰ Sprawozdanie z Walnego Zgromadzenia XIII. Zjazdu, z dnia 4. Czerwca. Łowiec. Lwów, 1909. S. 134-135.

¹¹ Rozmaitości. Miesięcznik galicyjskiego Towarzystwa Ochrony Zwierząt. Lwów, 1896. S. 14.

¹² Człowiek niszczyciel. Miesięcznik galicyjskiego Towarzystwa Ochrony Zwierząt. Lwów, 1913. S. 89-92.

¹³ Kalendarzyk łowiecki. Miesięcznik galicyjskiego Towarzystwa Ochrony Zwierząt. Lwów, 1910. S. 160.

¹⁴ Korespondencye. Miesięcznik galicyjskiego Towarzystwa Ochrony Zwierząt. Lwów, – 1884. S. 148-149.

¹⁵ Odezwa gal. Towarzystwa ochrony zwierząt. Łowiec. Lwów, 1909. S.140-141.

У зверненні, яке розповсюджувало Галицьке товариство охорони тварин у 1884 році, були представлені психологічні особливості людини і її вплив на гуманне ставлення до тварин: «Найновіші судові справи над вбивцями доказують, що теперішні вбивці у молодості погано відносились до тварин. Взагалі неприятели тварин це – люди деморалізовані, які піддаються лише найбруднішим інстинктам, кожен раз вони завдають шкоду гуманізму, якого ніколи не можуть зрозуміти. Звертаємось до всіх наших друзів, щоб до нас прилучались, і про всі злочини, які трапляються супроти тварин, повідомляли нам. Наш обов'язок полягає в тому, щоб кожна людина, яка негуманно відноситься до тварин, була покарана. Адрес товариства охорони тварин: м. Львів вулиця Театинська № 23 (сучасна Максима Кривоноса)»¹⁶.

Також у зверненні до членів товариства пропонувалось звертати увагу на те, щоб у зимовий час собаки, які утримуються на прив'язі, мали добротні буди, хоча б один раз в день теплу їжу й у мисках незамерзаючу свіжу воду. Коней під час великих холодів пропонували накривати, а птахів – підгодовувати. Зверталась увага, щоб при виявленні порушень члени товариства негайно повідомляли керівництво товариства¹⁷. Піднімали й питання про те, що багато куріпок, добутих бракон'єрами, реалізують на ринку у Кракові¹⁸.

24 червня 1914 року на загальних зборах товариства розглядали низку звернень. Одне із них стосувалось охорони ведмедів. Товариство звернулось з листом до Львівського магістрату: « Вже декілька років товариство звертається до Львівського магістрату з просьбою щодо вирішення тяжкої долі ведмедів, які ув'язнені в тісній клітці на виставковій площі парку Кілінського (сучасний Стрийський). Вказувалось також, що клітка є низькою, а болото ніколи не висихає. Про це питання писали також у «Щоденнику польському» № 329 від 29 листопада 1913 року: «Скаути вимагали від магістрату вирішити це питання, бо вони не розуміють, з якою ціллю утримують цих ведмедів. Вони вказували, якщо магістрату так залежить на ведмедах, то слід зробити велику клітку – на щонайменше 400 м²»¹⁹.

За 1883 рік товариство подало 57 звернень: до намісництва Галичини, магістратів, дирекції поліції, старост, ветеринарної школи, судів. Надрукувало і розіслало 5 тисяч екземплярів «Рибальського закону».

Товариство вживало практичні заходи, а саме: сприяло підгодівлі птахів на Високому замку, у міських парках. Для цього гміна міста Львова виділила 60 злотих, а за допомогою звернення до органів державної влади вдалось домогтись, щоб худобу таврували не на шкірі, а на рогах. У Львові вдалось запровадити порядок, щоб у возах, які тягне один кінь, було два дишла, а не одне, як до цього часу. Також товариство взяло участь у Міжнародному конгресі товариств з охорони тварин у Відні.

¹⁶ Wezwanie. Miesięcznik galicyjskiego towarzystwa ochrony zwierząt. Lwów, 1884. S. 81.

¹⁷ Odezwa do członków. Miesięcznik galicyjskiego towarzystwa ochrony zwierząt. Lwów, 1884. S. 162.

¹⁸ Z oddziału Tow. w Nowym Sączu. Miesięcznik galicyjskiego Towarzystwa Ochrony Zwierząt. Lwów, 1890. S. 102.

¹⁹ Posiedzenie Wydziału G.T.O.Z. Miesięcznik galicyjskiego Towarzystwa Ochrony Zwierząt. Lwów, 1914. S. 50-52.

Річний дохід товариства у 1883 році склав 769 злотих, а видатки – 822 злотих. Дефіцит бюджету, який склав 53 золоті, покрит пан Ріхтман.

На зборах товариства, які відбулись 15 липня 1884 року у Львові, було ухвалено рішення звернутись до Галицького сейму, щоб він видав розпорядження для дирекції ветеринарної школи – приймати до своєї клініки хворих або покалічених коней, а кошти на заходи покривались з міського бюджету міста Львова. Крім того, вимагалось, щоб всі вози, які використовували підприємці у місті, мали номери, що дозволило б прослідкувати, як візники відносяться до коней. Вимагалось також ухвалення закону, щоб власники всіх собак – незалежно від статі – сплачували по 3 золотих податку.

За період з 1885 по 1886 рік товариство направило владі 140 звернень про порушення вимог законодавства щодо полювання та жорстокого поводження з тваринами.

У 1889 році було направлено 63 звернення до різних органів влади. Крім питань щодо жорстокого поводження з тваринами увагу акцентували на необхідності ремонту публічних стаєнь для коней, належної торгівлі тваринами²⁰.

Слід звернути увагу, що товариство проводило роботу не лише у Львові, але й у філіях, які були у багатьох містах Галичини. Зокрема, у місті Жешів керівництво філії Галицького товариства охорони тварин 24 листопада 1884 року видало постанову, в якій містились такі розпорядження: Розклеїти плакати, в яких повідомити громаду Жешова про головні цілі товариства охорони тварин; Повідомити магістрат міста про утворення філії з проханням про підтримку товариства і навчання місцевої поліції законам, які стосуються охорони тварин; Повідомити повітове управління шкіл, деканат (церкву) з проханням про підтримку товариства на рівні гмін; Просити дирекцію гімназії, семінарії щодо підтримки учнів для вступу у товариство та передплату «Місячника»; Членам товариства повіту організувати у містах повіту філії²¹.

У 1883 році у Галицькому товаристві охорони тварин нараховувалось 1102 члени, в тому числі у Львові – 226, у провінції – 511, у філіях товариства – 365.

На зборах, які відбулись 15 липня 1884 року, було переобрано керівництво товариства: керівником обрано Бенедикта Дибовського, який у 1883 році обіймав посаду завідувача кафедри зоології при Львівському університеті. До кінця життя він займався науковою діяльністю і помер у віці 97 років 1 січня 1930 р. Заступником голови товариства був обраний депутат Галицького сейму – Фелікс Плавіцький. Також до керівництва товариством входив Ісидор Шараневич – відомий галицький історик, почесний член Просвіти з 1871 року, громадський діяч москвофільського напрямку²².

²⁰ Walne zgromadzenie Towarzystwa ochrony zwierząt we Lwowie. Miesięcznik galicyjskiego Towarzystwa Ochrony Zwierząt. Lwów, 1890. S. 98-100.

²¹ Z oddziałów towarzystwa. Miesięcznik galicyjskiego towarzystwa ochrony zwierząt. Lwów, 1884. S. 179-180.

²² Sprawozdanie z Walnego zgromadzenia członków galicyjskiego towarzystwa ochrony zwierząt odbytego dnia 15. Lipca 1884 we Lwowie. Miesięcznik galicyjskiego towarzystwa ochrony zwierząt. Lwów, 1884. S. 114-116.

1886 року кількість членів товариства зменшилась до 934 членів, у Львові проживало 279. У цьому році доходи товариства становили 647 золотих, а видатки – 734 золотих²³. Географія діяльності Товариства поступово розширювалась за межі Львова. У 1888 році до його складу входило 200 осіб зі Львова. Філії ж були засновані у Сяноку, Перемишлі, Бродах, Станиславові, Коломиї, Роздолі та інших містах²⁴. Серед його членів були професори університету, технічної академії, директори шкіл, священники. Відзначимо, що священників латинського обряду налічувалося 18 осіб, а греко-католицького — значно більше — 27 осіб²⁵.

5 липня 1890 року відбулись збори товариства. У 1889 році товариство нараховувало 800 членів, з яких 243 проживали у Львові. До нового керівництва обрано: керівником – Фелікса Плавницького, заступником – Яна Шнейдера. До президії ввійшли Едварт Хеппе, Павел Ствертня, Стоковський, Якіб Стрех, Бниновський, доктор Стефан Федак, Александр Мареш, Фердинант Габор, Генрик Ревакович, Йозеф Підгорський, Тадеуш Дубковський, Едмунд Рідль. У 1911 році протектором товариства став його ексиленція, граф Леон Пінінський, який був намісником Галичини. Зі Львова заслуженими членами товариства були Йозеф Хлодзецький, доктор Теофіл Цісельський, Станіслав Круліковський, Владислав Крачковський, директор Йозеф Лімбах, Александр Мареш, Марія Мазиркувна, Адольф Муссіл, Йозеф Нойманн, Плавіцкі, доктор Йозеф Рейнладер, Міколай Рибовскі, Третер.

Висновки

Підсумовуючи викладе, слід зазначити, що органи державної влади та місцевого самоврядування Галичини у досліджуваний період вживали організаційні, законодавчі, інформаційні заходи з метою запобігання негуманного ставлення до тварин. Окремий напрям у недопущенні жорстокого поводження з мисливськими тваринами становила специфічна мисливська культура, яка у своєму загалі базувалась більше на звичаєвому праві, ніж на вимогах тогочасного законодавства. Гуманне ставлення до тварин проявлялось з розвитком суспільства. Було організовано багато громадських організацій з метою подолання у суспільстві жорстокого поводження з тваринами та впливу на органи влади для законодавчого забезпечення цього процесу та контролю за владою щодо правозастосування.

Protsiv O. R. THE ROLE OF THE GALICIAN SOCIETY FOR THE PROTECTION OF ANIMALS WITHIN THE FRAMEWORK OF THE IMPLEMENTATION OF THE STATE-LEGAL PROVISION OF THE FIELD OF HUNTING AND FISHING DEVELOPMENT OF GALICIA AT THE END OF THE 19TH AND THE BEGINNING OF THE 20TH CENTURY.

The activity of the Galician Society for the Protection of Animals is illustrated in terms of lobbying for legislative provision and enforcement against the prevention of ill-treatment of animals. It was discovered the influence of the society and its individual members on the adoption of the regulatory framework and the

²³ Z Towarzystw ochrony zwierząt. Opiekun zwierząt. Warszawa, 1887. S.20.

²⁴ Miesięcznik galicyjskiego Towarzystwa Ochrony Zwierząt. Lwów, 1888. S. 26.

²⁵ Miesięcznik galicyjskiego Towarzystwa Ochrony Zwierząt. Lwów, 1878. S. 138.

practice of law enforcement by public authorities and local authorities of Galicia in terms of humane treatment of animals in the field of hunting and fishing. The evolution of the legal framework of the Austrian Empire and Galicia in terms of humane attitude to game and fish is highlighted. The peculiarities of activity of public authorities and local governments of Galicia and European countries in the part of law enforcement in the organization of humane treatment of animals in hunting and fishing farms are analyzed. The peculiarities of the organizational, economic, publishing activity of the society and its cooperation with similar societies of the Austrian Empire and Europe, as well as state authorities and organs in order to fulfill the statutory requirements of the partnership are analyzed.

The work analyzes the charter of the society, the existing legal acts of Galicia, the magistrate of the city Lviv, the Austro-Hungarian Empire on the humane attitude towards animals. The methods and forms of society influence on implementation of statutory requirements are investigated. The development of state regulation of humane attitude towards game in Galicia of the nineteenth century is determined.

It was established that in order to fulfill its statutory requirements, the society widely applied the influence on the authorities through the submission of appeals. To strengthen this influence, the most resonant ones were published in the magazine of the society. In particular, during the period from 1885 to 1886 the society sent to the authorities 140 appeals, in 1883 - 57, in 1889 - 63.

Key words: humanism, Austro-Hungarian Empire, attitude to animals, hunting.